

از جمله این حمایت‌ها می‌توان به تسهیلات صندوق نوآوری و شکوفایی، امکان بیمه تامین اجتماعی آزادکاران و ایجاد پایگاه ثبت اطلاعات و اعتبارسنجی آزادکاران اشاره کرد. این سامانه علاوه بر ارائه برخی خدمات، به کارفرمایان کمک می‌کند تا فریلنسرهای معتبر را شناسایی کنند. همچنین دستگاه‌های اجرایی می‌توانند برای انجام پروژه‌های کوچک و متوسط خود، از طریق همین پایگاه، فریلنسرهای اعتبارسنجی شده را انتخاب کرده و با آنها قرارداد همکاری منعقد کنند. این موضوع باعث شده همکاری بین بخش دولتی و فریلنسرها نیز شکل منظم‌تر و رسمی‌تری پیدا کند.

وی با اشاره به آموزش و توانمندسازی آزادکاران، اظهار کرد: از برگزاری این دوره‌ها، ارتقای مهارت افراد و آماده‌سازی تا آنها بتوانند با توانایی بیشتری وارد بازار فریلنسری یا مشاغل خرد و خانگی شوند.

🌱 رشد اقتصاد فریلنسری در ایران: از فرصت دیجیتال تا مهاجرت مجازی نیروی متخصص

شهرام عیدی‌زاده در گفت‌وگو با ایسنا با اشاره به اینکه ظهور اقتصاد فریلنسری ابزار توانمندسازی یا محصول بی‌اعتمادی به اقتصاد کشور است، اظهار کرد: برای پاسخ به این پرسش که چرا اقتصاد فریلنسری در ایران با سرعت در حال گسترش است، باید این پدیده را حاصل هم‌زمان دو عامل دانست: گسترش فناوری‌های دیجیتال و بی‌ثباتی اقتصاد کلان. فناوری، امکان فاصله گرفتن از الگوهای سنتی اشتغال را فراهم کرده و بی‌ثباتی اقتصادی نیز انگیزه افراد برای روی آوردن به فریلنسری را افزایش داده است.

وی با بیان اینکه فناوری‌های ارتباطی و پلتفرم‌های دیجیتال، نقش موتور محرک این تحول را ایفا کرده‌اند، افزود: این فناوری‌ها محدودیت‌های زمانی و مکانی را از میان برداشته و به افراد اجازه داده‌اند بدون وابستگی به یک سازمان مشخص، ساعت کاری، نوع پروژه و حتی کارفرمای خود را به‌صورت مستقل انتخاب و مدیریت کنند. به همین دلیل، اقتصاد فریلنسری در ایران نیز همگام با روندهای جهانی، به یکی از مهم‌ترین مسیرهای ورود نیروی کار متخصص به بازار اشتغال تبدیل شده است.

این پژوهشگر اقتصادی گفت: اقتصاد فریلنسری در ایران طیف گسترده‌ای از مشاغل، از برنامه‌نویسی، طراحی گرافیک، تولید محتوا و ترجمه تا خدمات دانشگاهی مانند ویراستاری، صفحه‌آرایی، شبیه‌سازی‌های مهندسی و تدوین پروپوزال را دربر گرفته است. پلتفرم‌های داخلی و بین‌المللی نیز با ایجاد دسترسی به پروژه‌های متنوع، فرصت کسب درآمد مستقل را برای متخصصان و دانشجویان ایرانی فراهم کرده‌اند. علاوه بر این، فعالیت‌هایی مانند تولید پادکست، رونویسی، ورود داده و برچسب‌گذاری محتوا، مسیر ورود افراد کم‌تجربه‌تر به بازار فریلنسری را نیز هموار ساخته است. عیدی‌زاده با اشاره به اینکه رشد اقتصاد فریلنسری در ایران تا حد زیادی تحت تاثیر شرایط اقتصاد کلان نیز قرار دارد، تصریح کرد: تورم بالا و کاهش مستمر قدرت خرید باعث شده است درآمدهای ثابت ناشی از اشتغال رسمی دیگر پاسخگوی هزینه‌های زندگی نباشد؛ ازاین‌رو، فریلنسری برای بسیاری از افراد نه تنها یک انتخاب، بلکه راهکاری برای حفظ درآمد و مقابله با بی‌ثباتی اقتصادی است. در کنار این عوامل، پیچیدگی قوانین کسب‌وکار، نظام مالیاتی غیرشفاف، فرآیندهای طولانی صدور مجوز و بروکراسی اداری نیز بخشی از نیروهای متخصص را به سمت فعالیت‌های مستقل و خارج از الگوهای سنتی اشتغال سوق داده است.

وی با اشاره به معضلات فریلنسرهای ایرانی در ایران، گفت: آنها در بازارهای جهانی فعالیت می‌کنند، اما با محدودیت‌های داخلی مواجه‌اند. اگرچه بسیاری برای حفظ ارزش درآمد خود به بازارهای بین‌المللی و درآمدهای ارزی روی آورده‌اند، اما برای دریافت درآمد ناچار به استفاده از واسطه‌های مالی و ابزارهای عبور از فیلترینگ هستند. افزون بر این، محدودیت‌های اینترنتی، کاهش دسترسی به پلتفرم‌های جهانی و اختلال در ارتباط با کارفرمایان خارجی، امنیت شغلی و بهره‌وری آنها را کاهش داده است. همچنین، قطعی‌های مکرر برق و ناپایداری زیرساخت‌های ارتباطی، به یکی دیگر از موانع جدی توسعه اقتصاد فریلنسری در ایران تبدیل شده است.

عیدی‌زاده با اشاره به تاثیر اقتصاد فریلنسری بر حوزه اشتغال در کل دنیا، خاطر نشان کرد: توسعه بازار کارهای موقت و پلتفرمی، یا آنچه

بازار کار

امروز با عنوان اقتصاد گیگ شناخته می‌شود، به یکی از مهم‌ترین روندهای تحول بازار کار جهانی در قرن بیست‌ویکم تبدیل شده است. وی اضافه کرد: بر اساس برآوردهای سازمان بین‌المللی کار، در حال حاضر حدود ۱.۵۷ میلیارد نفر از نیروی کار جهان به‌نوعی در قالب خوداشتغالی یا فعالیت‌های مستقل مشغول به کار هستند. از سوی دیگر، گزارش "کار بدون مرز" بانک جهانی نشان می‌دهد که شمار افرادی که در پلتفرم‌های آنلاین فعالیت می‌کنند، بین ۱۵۴ تا ۴۳۵ میلیون نفر برآورد می‌شود؛ رقمی که با توجه به میزان فعالیت مستمر یا فصلی، معادل ۴.۴ تا ۱۲.۵ درصد کل نیروی کار جهان است. این پژوهشگر اقتصادی خاطر نشان کرد: حدود ۷۰ درصد فریلنسرهای دیجیتال کمتر از ۳۵ سال سن دارند و عمدتاً در حوزه‌های دانش‌بنیان مانند توسعه نرم‌افزار، هوش مصنوعی، یادگیری ماشین و تحلیل داده فعالیت می‌کنند. همچنین، گسترش هوش مصنوعی مولد موجب شده است فریلنسرهای مسلط به این ابزارها نسبت به سایرین از دستمزد بالاتری برخوردار شوند و مهارت در استفاده از فناوری‌های نوین به یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده درآمد در اقتصاد فریلنسری تبدیل شود.

اقتصاد فریلنسری در ایران طیف گسترده‌ای از مشاغل، از برنامه‌نویسی، طراحی گرافیک، تولید محتوا و ترجمه تا خدمات دانشگاهی مانند ویراستاری، صفحه‌آرایی، شبیه‌سازی‌های مهندسی و تدوین پروپوزال را دربر گرفته است

وی با اشاره به اینکه در بازار ایالات متحده ۷۶.۴ میلیون فریلنسر، معادل حدود ۳۸ درصد نیروی کار، سالانه ۱.۵ تریلیون دلار درآمد ایجاد می‌کنند و ۵.۶ میلیون نفر از آنها بیش از ۱۰۰ هزار دلار درآمد سالانه دارند. همچنین، مشارکت نسل Z در این بازار به‌سرعت در حال افزایش است. در اقتصادهای آسیایی مانند ژاپن، کره جنوبی و هند نیز اقتصاد گیگ از یک فعالیت جانبی به منبع اصلی درآمد بسیاری از افراد تبدیل شده است.

عیدی‌زاده تصریح کرد: یکی از مهم‌ترین، اما در عین حال کمتر مورد توجه قرارگرفته‌ترین پیامدهای گسترش فردگرایی شغلی در ایران، تاثیر آن بر سرمایه انسانی متخصص و آینده اقتصاد دانش‌بنیان کشور است. در ادبیات کلاسیک اقتصاد توسعه، مهاجرت نخبگان عمدتاً با مفهوم فرار مغزها شناخته می‌شد؛ فرآیندی که طی آن کشور مبدأ، سرمایه انسانی خود را از طریق مهاجرت فیزیکی برای همیشه از دست می‌داد. اما گسترش فناوری‌های ارتباطی، اینترنت پرسرعت و پلتفرم‌های دورکاری، الگوی تازه‌ای از جابه‌جایی نیروی انسانی را شکل داده که از آن با عنوان مهاجرت مجازی یا کوچ دیجیتال یاد می‌شود.

این پژوهشگر اقتصادی با اشاره به اینکه اقتصاد دیجیتال شکل تازه‌ای از مهاجرت مجازی را ایجاد کرده است، مطرح کرد: به‌گونه‌ای که متخصصان حوزه‌هایی مانند برنامه‌نویسی، هوش مصنوعی، امنیت سایبری و تحلیل داده، بدون ترک کشور، مستقیماً برای شرکت‌های خارجی فعالیت می‌کنند. این روند اگرچه هزینه‌های مهاجرت سنتی را کاهش می‌دهد، اما توان رقابتی شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌های داخلی را نیز تضعیف می‌کند.

وی ادامه داد: امروزه سرمایه حرفه‌ای متخصصان در بسترهای دیجیتال قرار دارد و همین موضوع جابه‌جایی و همکاری با بازارهای جهانی را آسان‌تر کرده است. تجربه کشورهایی مانند لهستان و تایوان نشان می‌دهد که زیرساخت‌های ارتباطی پایدار می‌تواند ضمن حفظ نیروی متخصص، درآمد ارزی قابل‌توجهی ایجاد کند؛ در مقابل، محدودیت‌های اینترنت و ارتباطات در کشورهایی مانند کوبا و ایران، مهاجرت مجازی را به مهاجرت فیزیکی تبدیل کرده و خروج سرمایه انسانی را تشدید کرده است.

مشاغل نو

🌱 فریلنسری به افزایش نرخ اشتغال و بهره‌گیری از ظرفیت نیروی انسانی کمک می‌کند

در ادامه، علیرضا کرمانی، جامعه‌شناس و استاد دانشگاه فردوسی مشهد با اشاره به گسترش فریلنسری و ضرورت بازنگری در نگاه به این شیوه اشتغال، اظهار کرد: فریلنسری یک شکل نوظهور از فعالیت حرفه‌ای است که به دلیل تناسب بیشتر با مهارت‌ها، علایق و سبک زندگی نسل‌های جدید، با استقبال بیشتری از سوی نیروی کار، به‌ویژه جوانان، رویه‌رو شده است.

وی افزود: مانند هر پدیده نوظهور دیگری، از یک سو نتیجه مجموعه‌ای از تحولات اقتصادی، اجتماعی و فناوری است و از سوی دیگر، خود نیز آثار و پیامدهایی به همراه دارد. بنابراین، نمی‌توان آن را صرفاً یک فرصت یا یک چالش دانست، بلکه باید از ابعاد مختلف به آن نگاه کرد.

این جامعه‌شناس با اشاره به قوانین و مقررات فریلنسرها در ایران، اظهار کرد: یکی از مهم‌ترین مسائل در این زمینه، به‌روز نبودن قوانین و مقررات متناسب با این نوع فعالیت‌ها است. بسیاری از قوانین موجود بر اساس الگوی سنتی اشتغال تدوین شده‌اند و پاسخگوی نیازهای فریلنسرها نیستند. به همین دلیل، لازم است در موضوعاتی مانند تعریف رسمی این مشاغل، بیمه، حمایت‌های شغلی، خدمات پشتیبان و همچنین نظام مالیاتی، بازنگری و اصلاحات لازم انجام شود.

وی با اشاره به اهمیت فعالیت‌های فرهنگی و رسانه‌ای، خاطرنشان کرد: در کنار اصلاح قوانین، باید برای افزایش آگاهی عمومی و تقویت جایگاه اجتماعی این مشاغل نیز برنامه‌ریزی شود. هنوز بسیاری از افراد، به‌ویژه جوانانی که وارد فریلنسری می‌شوند، با چالش هویت و منزلت شغلی روبه‌رو هستند؛ زیرا این نوع اشتغال در برخی موقعیت‌های اجتماعی، مانند تشکیل خانواده، دریافت برخی خدمات یا حتی حضور در بعضی جایگاه‌های اجتماعی و حرفه‌ای، هنوز به اندازه مشاغل سنتی به رسمیت شناخته نشده است.

کرمانی در ادامه با اشاره به تاثیر فریلنسری بر بازار کار، گفت: به نظر من، این فرض که فریلنسری باعث کاهش نیروی کار می‌شود، چندان قابل دفاع نیست. اتفاقاً اگر این نوع فعالیت به‌درستی در قوانین و آمارهای رسمی اشتغال تعریف و شناسایی شود، می‌تواند یکی از راهکارهای موثر برای کاهش بیکاری، به‌ویژه در میان جوانان و افراد دارای مهارت‌های تخصصی باشد. امروزه بسیاری از فارغ‌التحصیلان و متخصصان حوزه‌هایی مانند علوم کامپیوتر، هوش مصنوعی و سایر مهارت‌های نوین، از طریق فریلنسری فرصت ورود به بازار کار را پیدا می‌کنند. بنابراین، این شیوه اشتغال می‌تواند به افزایش نرخ اشتغال و استفاده بهتر از ظرفیت نیروی انسانی کشور کمک کند.

این استاد دانشگاه فردوسی مشهد با بیان اینکه اگر حمایت‌های لازم از این حوزه انجام شود، قوانین متناسب با آن تدوین شود و زیرساخت‌های مورد نیاز توسعه پیدا کند، فریلنسری می‌تواند به فرصتی برای حضور پررنگ‌تر جوانان در بازار کار تبدیل شود، گفت: فریلنسری محدود به مرزهای یک کشور نیست و افراد می‌توانند با کارفرمایان خارجی همکاری کنند. این موضوع می‌تواند سهم کشور را از اقتصاد جهانی افزایش دهد.

آنچه از صحبت‌های کارشناسان برمی‌آید، این است که این شیوه اشتغال، برای بسیاری از افراد به‌ویژه نیروهای متخصص، مسیری برای استفاده از مهارت‌ها، کسب درآمد و حضور در بازارهای جدید فراهم کرده و همچنین ایجاد سازوکارهای حمایتی و افزایش اعتبار اجتماعی این مشاغل در حال شکل‌گیری است.

با این حال، کارشناسان معتقدند ادامه مسیر فریلنسری در ایران نیازمند توجه جدی‌تر به مسائل و چالش‌های این حوزه است. نبود امنیت شغلی، ضعف حمایت‌های بیمه‌ای، مشکلات زیرساختی و نبود قوانین متناسب با شرایط آزادکاران، همچنان از مهم‌ترین دغدغه‌های فعالان این حوزه به‌شمار می‌رود.

اصلاح قوانین، تقویت زیرساخت‌های دیجیتال، ایجاد سازوکارهای حمایتی و افزایش اعتبار اجتماعی این مشاغل می‌تواند زمینه استفاده بهتر از ظرفیت نیروی انسانی کشور را فراهم کند. در نهایت، به نظر می‌رسد آینده اقتصاد فریلنسری در ایران به این بستگی دارد که آیا این شیوه اشتغال صرفاً به‌عنوان راهی برای عبور افراد از مشکلات اقتصادی دیده می‌شود یا به‌عنوان بخشی از بازار کار آینده کشور، برای آن برنامه‌ریزی و حمایت خواهد شد. ■